

Světová literatura 2. poloviny 20. století

Jakub Rádl

20. ledna 2021

Obsah

1	Úvod	2
2	Reakce na 2. sv. válku	2
2.1	Gunter Grass (1927–2015)	2
2.2	William Styron (1925–2006)	2
2.3	Michail Šolochov	3
2.4	Joseph Heller (1923–1999)	3
2.5	James Clavell (1924–1994)	3
3	Existencialismus	3
3.1	Jean Paul Sartre (1905–1980)	4
3.2	Albert Camus (1913–1960)	4
4	Rozhňevaní mladí muži	4
4.1	John Osborn (1929–1994)	4
4.2	Kingsley Amis (1922–1995)	5
5	Beatníci	5
5.1	Allan Ginsberg(1926–1997)	5
5.2	Jack Kerouac(1922–1969)	5
5.3	Lawrence Ferlinghetti	6
5.4	William Burroughs	6
6	Próza s rebelskými hrdiny	6
6.1	Ken Kesey (1935–2001)	6
7	Neorealismus	6
7.1	Alberto Moravia (1907–1990)	6
8	Nový román	6
8.1	Alain Robbe-Grillet (1922–2008)	6

Toto dílo *Světová literatura 2. poloviny 20. století* podléhá licenci Creative Commons [CC BY-NC 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)
(creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

1 Úvod

- reakce na válku, rozdělení světa na východní a západní blok, studená válka
- revolta mladých vůči řízení shora
- experimentace – nové kompoziční postupy, proud vědomí,
- magický realismus – mýty a legendy
- rychlý rozvoj
- **pikareskní román** – (mazaný šibal zkoušený osudem – Gargantua a Pantagruel)

2 Reakce na 2. sv. válku

- rozdíl mezi východním a západním pojetím
 - východ – zaměřeno na oslavu vítězství, úspěchy v bitvách
 - dokumentární charakter, patos, černobílé pojetí
 - západ – ukazovány hrůzy války, zvenku i uvnitř (vojáci na frontě)
 - zachycuje i civilisty žijící za války
 - humoristické, satirické knihy
- téma je dlouho aktuální (až do teď)

2.1 Gunter Grass (1927–2015)

- Německo, Nobelova cena za literaturu
- silně demokraticky protiválečně zaměřený, proti rasismu, totalitarismu
- z počátku absurdní drama, pak próza, (pikareskní) romány, novely
- autobiografický román **Při loupání cibule**
 - před vydáním přiznává, že byl příslušníkem SS (v 16 letech)
- **Gdaňská trilogie**
 - v pozadí válka
 - román **Plechový bubínek**
 - pikareskní – hlavní postava zůstane v těle dítěte (ve třech letech skočí ze schodů a zraněním se zastaví růst)
 - dostal k narozeninám magický bubínek, kterým manipuluje lidi
 - ječením tříštil sklo -č. manipulace
 - autor přechází mezi ich formou a er formou
 - vraždí, potýká se s fašismem, má sexuální zkušenosti, sepisuje paměti s ústavu pro choromyslné
 - ukázka (*čít.: 111*)
 - první odstavec – větné ekvivalenty, následně jedna věta přes půl stránky
 - popis schopností – mnoho personifikací
 - novela **Kočka a myš**
 - román **Psí léta**

2.2 William Styron (1925–2006)

- jižanský autor (jako W. Faulkner)
- román **Sofina Volba**
 - děj se odehrává primárně ve Spojených státech
 - složitá kompozice – chronologicky v Americe, přeskáčkově retrospektivní v Sofiiných vzpomínkách
 -

2.3 Michail Šolochov

- ruský spisovatel
- novela **Osud člověka**

2.4 Joseph Heller (1923–1999)

- Americký spisovatel
- román **Hlava 22** – antimilitaristická satyra
 - naturalistické výjevy, morbidní, černý humor, nadsázka
 - „v hlavě 22 vyrůstá humor z krveprolití a utrpení“ - Heller
 - kapitán **Yosarian** pracuje na letecké základně, stále se zvyšuje počet letů nutný pro odchod do důchodu
 - kapitán se snaží z této situace různými způsoby dostat
 - hlava 22 vojenského zákona říká, že letecké povinnosti může být zproštěn člověk choromyslný, ale jen člověk který o zproštění požádá – symbol nesmyslného zákona
 - motiv degradace hodnot
 - je proti sobě postaven americký voják a americká armáda
 - ukázka (*čít. 29*)
 - doktor je zapsán na listu letadla, které havarovalo a je veden jako mrtvý
 - popis absurdní situace, kde ho všichni považují za mrtvého (nedostává plat, manželka dostává sociální příspěvky, ...)
 - manželka nakonec přijme jeho smrt
 - absurdita, černý humor, nadsázka
 - ukazuje nesmyslnost byrokracie vítězí nad selským rozumem

2.5 James Clavell (1924–1994)

- narozen v Austrálii
- román **Král krysa**
 - v zajateckém táboře v Japonsku
 - hlavní postava – americký nízký armádní hodnostář
 - vždy přežije, dostane co chce

3 Existencialismus

- vzniká po 1. sv. v. v Německu
- člověk si neuvědomuje dostatečně svou existenci a možnost svobodné volby
- až v krajní životní situaci si dokáže uvědomit odpovědnost za svá rozhodnutí a svou existenci
- předchůdcem je Franz Kafka, v jeho dílech ale chybí moment uvědomění
- hrdina
 - pociťuje odcizení od společnosti, necítí se v ní dobře, nelíbí se jim společenská pravidla
 - vnímá absurditu života, klade si otázky smyslu života a cíle jednání
 - snaží se smysl najít, ale pochybují o něm → úzkost, bezcílné proplouvání životem
 - hrdinové se dostanou do vyhrčené mezní situace → uvědomí odpovědnost za svůj život a následky svých rozhodnutí → přijímají důsledky

3.1 Jean Paul Sartre (1905–1980)

- francouzský dramatik, prozaik, esejista, filosof, průkopník existencialismu
- pacifismus, proti válce ve Vietnamu, občanské válce v Alžírsku, levicové zaměření, spravedlivá společnost
- získal Nobelovu cenu, ale nepřijal ji z politických důvodů
- román **Hnus** (Nevolnost) – filosofické dílo
- drama **Za zavřenými dveřmi** (Vyloučení veřejnosti)
 - tři lidé, kteří nedosáhli momentu uvědomění jsou po smrti zavřeni v hotelovém pokoj
 - vedou spolu dialogy, v nichž se ukazují špatné vlastnosti jejich povah -> odsouzení k věčnému peklu (každý vidí v ostatních obraz svých špatných vlastností)
- soubor 5 novel **Zed'**
 - symbolická zed' mezi hrdinou a společností
 - novela **Místnost** – manžel má poruchu, žena pozoruje degradaci v důsledku demence a agresivity, zasahují rodič, žena by měla dát muže do ústavu, ale rozhodne se, že ho zabije dřív, než to bude nezbytně nutné
 - novela **Zed'** –
 - Ibieta bojuje proti fašistům ve španělské občanské válce
 - rozhodne se nezradit své druhy za příslib odložení popravy
 - když už má umřít, chce se u toho pobavit, ze srandy řekne, že se Gris skrývá na hřbitově, ten se tam ale skutečně skrývá a je nalezen a zastřelen

3.2 Albert Camus (1913–1960)

- snaží se přijít na to, jak se má chovat člověk, který nevěří ani v boha ani v racionální uvažování
- život je tak absurdní, že hledat jeho smysl nemá smysl → odpovědí je aktivní řešení osudu
- dětství prožil v Alžírsku, později v Paříži
- filosofický spis **Mýtus o Sisypovi**
- **Cizinec**
- **Caligula** – krutý římský císař, je mocný → lidské životy jsou podřadné, páchá zlo, protože je to jedno
- román **Mor** – symbolický boj s morem ve městě, snaha lidí ve městě pomoci

4 Rozhňevaní mladí muži

- nový typ **antihrdiny** – skeptický mladý intelektuál, který se nezařadil do společnosti, kritizuje společnost, ale přesto se do ní touží začlenit
- autoři nejprve radikální, později konzervativní
- hněv je většinou projevován pouze slovy

4.1 John Osborn (1929–1994)

- britský dramatik
- hra **Ohlédni se v hněvu**
 - první projevy tohoto směru
 - mladý, nadaný, vzdělaný Jimmy Porter bez společenského postavení pracuje ve stánku s cukrovinkami (kontrast se vzděláním)
 - nadává na politiku, vládu, svět, svou ženu z vyšší vrstvy, která ztělesňuje tyto problémy

4.2 Kingsley Amis (1922-1995)

- román **Šťastný Jim**
 - kombinace proudu rozhněvanců a univerzitního románu, situační humor, groteskní nadsázka
 - profesor Jim Dixon se snaží udržet si své místo proti konkurenci
 - využití intrik, podlézání, neupřímnosti
 - komplikace i v osobních vztazích
 - opije se před přednáškou, kde následně urazí důležité osoby z univerzity a pak je propuštěn
 - v zápětí získá práci u milionáře a vztah s jeho neteří
- román **Jakeův problém**
 - satira na náměty z oblasti erotiky, ironický pohled na úspěchy moderní sexuologie

5 Beatníci

- generace unavená životem (beat generation)
- smyslem poezie je zmenšení lidského utrpení a bolesti
- vzpoura proti konzumní společnosti v USA, bezprogramový anarchismus, nihilismus, vysmívání se tradičním hodnotám, uznávání východních teorií, hledání vnitřní svobody
- **hipster** – člověk, který se přesvědčil, že svoboda může existovat jedině mimo oblast života normální společnosti
- **squares** – spořádání lidé
- bezprostřednost, otevřenost výpovědi, odvaha vznést individuální obžalobu, vulgarismy, erotická otevřenost, útržkovost dialogů, téma nového životního stylu

5.1 Allan Ginsberg(1926–1997)

- syn ruské emigrantky, Columbia College, cestoval
- básnická sbírka **Kvílení**
 - zachycuje krizové momenty autora v autentických, naturalistických, obscénních obrazech
- elegie **Kadiš**
 - Kadiš = židovská modlitba nad hrobem matky
 - svědectví citů k matce a jejího ovlivnění básnickova života
- sbírka **Pád Ameriky**

5.2 Jack Kerouac(1922–1969)

- šlechtičtí předci z Francie, univerzita, dobrovolně v námořnictvu, propuštěn
- cestoval, střídal mnoho zaměstnání
- autobiografický román **Na cestě**
 - experimentální metoda: zachycení dojmů, názorů, myšlenek, postav, postaviček – „básnická reportáž ze silnice“
 - skupina mladých lidí je znuděna společenským životem
 - setkávají se s hipsterským hrdinou **Deanem Moriartym**, nímž a vypravěčem spisovatelem **Sal Paradise** se vydávají na pouť Amerikou
 - usilují o život přinášející uspokojení
- **Drahmoví tuláci, Podzemníci**

5.3 Lawrence Ferlinghetti

5.4 William Burroughs

6 Próza s rebelskými hrdiny

- hnutí **hippies** – navazují v 60. letech na intelektuální beatnickou vzpouru

6.1 Ken Kesey (1935–2001)

- zkušenosti s drogami,
- román **Vyhoďme ho z kola ven**
 - satira na dehumanizační vlivy západní civilizace
 - rebelant McMurphy se pokouší vyhnout vězení pobytem v ústavu pro choromyslné
 - vnější svět je pokřivený, svět uvnitř ústavu je „normální“
 - McMurphy – typický americký hrdina – nezdolný, nekonvenční jedinec

7 Neorealismus

- vznik v Itálii v 40.-50. letech
- žízeň po realitě a smyslovém prožitku, cílem zapomenout na oficiální fašistickou kulturu
- návrat k realistické tradici, pravdivé vylíčení poválečné Itálie, dokumentárnost, hodnověrnost, kritičnost
- důraz na každodenní život prostých lidí – časté žánry: deníky, memoáry

7.1 Alberto Moravia (1907–1990)

- čtenářsky oblíbený autor, několik románů zfilmováno
- romány vykreslují život ve válečné a poválečné Itálii
- romány **Římanka**, **Neposlušnost**, **Římské povídky**,
- román **Horalka**
 -

8 Nový román

(antiromán, objektivní román)

- vznik ve Francii v 50. letech
- odmítavý postoj k tradičnímu románu 19. století, který není schopný obsáhnout nové vztahy ve světě
- skutečnost redukována na popis věcí a jevů, chronologie → složitá orientace
- absence vypravěče – události popisovány z úhlů více různých postav
- nezřetelné tápající postavy bez psychické motivace
- detektivní témata, motivy bloudění, experimentování s jazykem
- návaznost na Dostojevského, Kafku, Faulknera, Prousta, etc.

8.1 Alain Robbe-Grillet (1922–2008)

- román **Gumy**
 - v prologu představena nepovedená vražda profesora Duponta, který se skryl a je považován za mrtvého
 - vyšetřující detektiv s domněním že míří na vraha nakonec Duponta sám zabije
- román **Žárlivost**
- román **Zírající**